

הסכם לשיחוף פעולה מדעי בין האקדמיות למדעים של ישראל והונגריה

ארכיב חברי אקדמיה - פרופ' יהושע יורטנר, פרופ' מיכאל סלע, פרופ' מיכאל רבין ופרופ' שאול שקד - יצאו לבודפשט לדון בהסכם לשיחוף פעולה בין האקדמיות למדעים של ישראל והונגריה. בתום הביקור חתמו על ההסכם נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, פרופ' יהושע יורטנר, ועמיתו ההונגרי, פרופ' איואן ברנד. ההסכם הוא הראשון שחתמה האקדמיה עם מדינה במזרח אירופה, והוא הושג בתום סדרת דיונים בין המשלחת הישראלית וראשי האקדמיה למדעים של הונגריה. הארוע זכה לסיקור נרחב בכלי התקשורת בהונגריה.

דשמי ביקור בהונגריה

אנשי האקדמיה למדעים של הונגריה קיבלו אתו בנימונים של נימוס וגילו הכנסת אורחים למורת. נראה שהיתה ביחסם אלינו מידה של חמימות ולבביות שמעבר לנימוס, והמתח בליבויותיהם לא בא כלל לידי ביטוי במגעיהם הרשמיים איתנו. כידוע, בעת האחרונה חלו תמורות מרחיקות לכת במשטר בהונגריה, ושינויים נוספים צפויים להתחולל בזמן הקרוב. במאי עתיד להיבחר נשיא חדש לאקדמיה ההונגרית למדעים, וכבר ניתן היה לשמוע דיבורים על שינויים אפשריים במעמדה של האקדמיה.

השיחות מסביב לניסוח ההסכם לשיחוף פעולה מדעי בין האקדמיות הצטיינה במידה רבה של פתיחות והבנה, ובכוננותם של החברים משני הצדדים לבוא זה לקראת זה. השיחות אלה נתקבלו הרשם, שיש ציפיה דרוכה אצל חוקרים בתחומים שונים בהונגריה לקראת כניסתו של ההסכם המדעי הזה לתוקף, כיוון שהוא מאפשר לחוקרים הונגריים לבקר בישראל. ככל הנראה, חוקרים לא מעטים מעוניינים לבוא להשתלם בארץ או להשתתף בכנסים מדעיים; בין אלה בולטים החוקרים השסקים בלימודי היהדות וכשפות שמיות, אך גם בתחומים של מדעי הטבע נתקלו ככאלה.

מעבר להשתתפות בניסוח ההסכם ובסקס החתימה עליו נותרה בידי חברי המשלחת השהות לבקר במכוני מחקר ובמוסדות הקשורים לתחומי התעניינותם ולפגוש עמיתים הונגריים. חברי המשלחת ביקרו בין היתר במכון לכימיה של האקדמיה, במכון לפיסיקה, במכון למתמטיקה ובמכון לחקלאות. פרופ' מיכאל סלע ופרופ' מיכאל רבין נשאו הרצאות מקצועיות בבודפשט ובסגד.

היה לנו כמובן עניין מיוחד ליצור קשר עם הקהילה היהודית ולבקר בחלק ממוסדותיה. כל חברי המשלחת ביקרו באוסף כתבי היד של קאופמן השמור בספריית האקדמיה ההונגרית למדעים, וראו מבחר מכתבי היד שבאוסף. הביקור שערכו חברי המשלחת בבית הכנסת הגדול ברחוב דוהאי ובמזיאון היהודי הסמוך לו היה מרגש במיוחד. הדרך אותנו מתנדב, האחראי לתכנון התצוגה במזיאונים ההונגריים, ועובד במסירות על סידורו של האוסף היהודי. אוסף זה אינו גדול במיוחד, אך יש בו כמה פריטים יפים ומעניינים. פגשנו במזיאון באקראי יהודי יליד הונגריה, היום תושב ארצות הברית,

ששב עתה לבודפשט לאחר שנים רבות כדי לבקר את הריסות ביתו. הוא היה ילד בתקופת מלחמת העולם השנייה, ויצא למצעד המוות המפורסם בשלהי המלחמה. מן המוות הצילו ראל וולנברג. סיפורו האישי, על רקע חצר בית הכנסת, שבה קבורים אלפי יהודים שנרצחו בימים האחרונים של הכיבוש הנאצי, היה בו כדי להמחיש בצורה קונקרטית את הצד הטרגי בעברם של יהודי הונגריה.

ביקורתי בבית המדרש לרבנים של בודפשט - מוסד כעל עבר מפואר, שברשותו ספרייה חשובה וגם אוסף של כתבי יד. היום משתדל ד"ר שווייצר, מנהלו, לשמור על הנחלת שלא תכבה, אך נתקל בקשיים רבים. בית המדרש לרבנים נהנה ממשכיה של מוסדות יהודיים בארצות שונות, בעיקר בארצות-הברית. הבעיות קשות בצד התוכן: מעטים התלמידים הפוקדים אותו, וגם אין שפע של כוחות הוראה. גם המבנה וגם הספרייה משועים להשקעה גדולה של משאבים. המנהל עשה מאמצים רבים לנבש מסביב למוסד קהל יהודי שתעניין והדבר עולה בידו במידה מרשימה. בתפילת קבלת השבת השתתפו אנשים רבים ובתוכנם בני-נוער, וצר היה המקום מהכילם. בשיחה איתו סיפר שווייצר על הקשיים בשנים שעברו לקיים חיים יהודיים תחת המשטר הקומוניסטי. לאחרונה נחתם הסכם בין הנהלת בית המדרש לרבנים לבין אגודת הגוינט על צילום כל כתבי היד שבאוסף בית המדרש, דבר שיעניק להם מידה של ביטחון מפני כליה.

בעיות דומות עומדות בפני פרופ' נזה קומורוצי, בעל הקתדרה לאשורולוגיה באוניברסיטה, המשמש גם מנהל המרכז למדעי היהדות מטעם האקדמיה למדעים. הוא מסלא את תפקידו כמסירות רבה, ומקדיש זמן רב ומאמץ ניכר לחינוכם של תלמידים המעוניינים בלימודי היהדות וכשפות שמיות. נפגשתי עם קבוצת תלמידים, והם נראים בעלי מוטיבציה גבוהה. המסורת הקיימת באוניברסיטת בודפשט בתחום זה מבוססת על לימודי התנ"ך ותולדות המזרח הקדום. בנוסף לפרופ' קומורוצי מלמדת נשאים אלה מרצה צעירה, ד"ר אידה מרוהליק, שעיקר התעסקותה בכתבי כת קומראן. המאמצים להרחיב את כסיס הלימודים ולהקנות לתלמידים ידע בעברית של ימי-הביניים ושל העת החדשה נתקלים בקושי בשל מחסור במומחים המסוגלים ללמד את הנושאים הללו, ובשל העדר משאבים כדי לממן את כוואם של מורים אורחים, עד שיצמח בהונגריה דור חדש שיוכל להמשיך את ההוראה ולפתח מחקר עצמאי.

באדיבותם של אנשי האקדמיה ההונגרית הוזמנתי עם רעייתי לביקור מיוחד בעיר מולדתי דברצן שבמזרח הונגריה, שאותה עזבתי בגיל רך כלי משקע של זכרונות עצמיים. במהלך הסיור בעיר באו לידי ביטוי זכרונות הקשורים בעיר, בעיקר מתקופת ההתקופות הלאומית ההונגרית בעקבות מהפכת 1948, שדברצן שימש לה מרכז חשוב. ברובע היהודי של העיר יכולנו להתרשם במידת מה מן החורבן שעבר על היהדות המקומית בתקופת מלחמת העולם השנייה.

מארחי דאגו לנו לסיור באתרים הבולטים בבודפשט ובסביבותיה. נפרדנו מאנשי האקדמיה ההונגרית למדעים בהכרת תודה על חביבותם, ומתוך הבנה לקשיים העוברים כשעה זאת על העם ההונגרי.

פרופ' שאול שקד

ביקור נשיא האקדמיה הבלגרית

נשיא האקדמיה הבלגרית למדעים ביקר באקדמיה כאורח נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. נדונו הדרכים לשיחוף פעולה מדעי בין האקדמיות.

המרכז האקדמי בסין

באפריל 1990 פתחה האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים נציגות מדעית רשמית בסין. המטונה על הפעלת הנציגות הוא ד"ר יוסף שלהבת, שהיה עד אז ראש מכון וולקני והמדען הראשי. פעילות המרכז האקדמי בסין תתמקד בפיתוח קשרי מדע בין ישראל וסין בתחומים בעלי עניין משותף כגון רפואה, חקלאות, חקר אורזים צחיחים וסחרי מיס. יופעלו תוכניות לחילופי חוקרים ולחילופי סטודנטים, יוקמו צוותי מחקר משותפים, ייערכו כינוסים מדעיים ויופעלו תוכניות מיוחדות ללימוד עברית וסינית.

המרכז האקדמי בקהיר

ד"ר מאיר צדוק ביקר במרכז האקדמי בקהיר במרס 1990. ד"ר צדוק ומנהל המרכז, פרופ' יוסף גינת, יוסו סמינר דו-לאומי ישראלי-מצרי, שיערך בשתי המדינות.